

Dr. Bülent TANÖR — Siyasî düşünce hürriyeti ve 1961 Türk Anayasası, Öncü Kitabevi, İstanbul 1969

Doçent Dr. Server KARAYAKUBOĞLU

1960 sonrasının Türkiyesi, gerçekten tarihinde görülmedik bir yoğunluk ve yaygınlıkta fikir tartışmalarına sahne olmaktadır. İktisadî ve sosyal sistemler karşılaştırılmakta, «yeni alternatifler» aranmakta, «eski ve alışılmış» değerler «temel» den tenkit edilmektedir. Bu canlı fikrî kaynaşma ortamında «düşünce hürriyeti» meselesinin önem kazanması tabii. «Anayasamız hangi fikirlere açıktır?», «Anayasa fikir suçlarını kabul etmiş midir?», «Yıkıcı akımlara karşı hukukî tedbirler alınabilir mi?» soruları, son yılların ateşli tartışma konuları arasında. Gerçekten 1961 Anayasasına göre düşünce hürriyetinin siyasî veya ideolojik sınırları var mıdır? İstanbul Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku asistanlarından Dr. Bülent TANÖR'ün kitabı, bu soruya «en nâfiz» ve «en aydınlık» cevabı veriyor.

Zengin bir bibliyografyaya dayanan ve güzel açık bir dille kaleme alınan kitap, konuyu, metodu ve plânı gösteren bir «giriş» ten sonra iki kısma ayrılıyor:

Birinci kısım «genel olarak siyasî düşünce hürriyeti» ne ayrılmış. Ve iki bölümden meydana geliyor. Birinci bölümde, «Siyasî düşünce hürriyeti» ne ağırlık vererek, düşünce hürriyeti kavramı ile düşünce hürriyetinin kurucu unsurları inceleniyor. İkinci bölümde ise, siyasî düşünce hürriyetinin çeşitli siyasî rejim türleri içinde kazandığı farklılıklara işaret ediliyor ve aynı tür içindeki örneklerde mevcut ortak noktalar tesbit ediliyor. Özellikle batı demokrasileri üzerinde durularak, şu nokta —çok açık olarak— tesbit ediliyor: Batılı hu-

kuk sistemleri, doktrini, mahkeme kararları ve mevzuatıyla, siyasî düşünce hürriyetinin muhtevasına ideolojik kayıtlar konulmasına kesinlikle karşı. Evet, düşünce hürriyeti bir takım düzenlemelere tâbi, ancak bunlar düşüncenin muhtevasını, kendisini hedef tutmuyor. Batı hukuk sistemleri «fikir suçu» nu tanımıyor. Siyasî suçlarla ilgili mevzuatda, devletin iç güvenliğinin korunması konusunda getirilen ceza hükümlerinde, «cebir ve şiddet» unsurunun daima aranması da, «kurulu rejime karşı düşünce» nin değil, «eylem» in cezalandırıldığını gösteriyor.

Kitabın asıl önemli —daha doğrusu «can alıcı»!— kısmı, «1961 Anayasasına göre düşünce hürriyeti» adını taşıyan ikinci kısım. Bu kısım da iki bölümden meydana geliyor. Birinci bölümde, bugün Türkiye'de siyasî düşünce hürriyetinin muhtevaca sınırlı olup olmadığı meselesi üzerindeki tartışmalar ortaya konmakta, sonra da bunların kritik ve analitik bir değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bütün bu değerlendirmelerden, yazar, «sınırlı muhtevalı düşünce hürriyeti» tezi- nin Anayasamız bakımından savunulmaya hiç de elverişli olmadığı sonucuna —pek haklı olarak— varmaktadır.

«Siyasî düşünce hürriyetinin anayasal statüsü» adını taşıyan ikinci bölümde ise yazar, aslında işte bu «sınırsız muhtevalı siyasî düşünce hürriyeti» nin anayasal statüsünü tesbit etmektedir.

Birinci olarak, siyasî düşünce hürriyetinin muhtevaca sınırsızlığının dayanakları, —önce düşünce hürriyetinin genel rejimi, özellikle Anayasanın 20 inci maddesi açısından ; sonra da uzantı - hürriyetlerle ilgili maddelerde düşünce hürriyetinin muhtevaca özel sınırlamalara tâbi tutulup tutulmadığı noktasından— ele alınıyor. Yazarın 20 inci maddenin tahlilinden vardığı sonuç şu : Anayasanın 20 inci maddesi kapsamına giren şekil ve yollarla yapılan düşünce açıklamaları muhteva bakımından hiç bir kayıtlamaya tâbi tutulmayacak, belli bir takım siyasî görüşler sırf muhtevaları sebebiyle yasaklanamayacaktır. Aksine, 1961 Anayasası, her türlü siyasî, iktisadî ve sosyal doktrin ve ideolojilerin benimsenmesine ve 20 inci madde kapsamına giren yollardan açıklanmasına ve yayılmasına tamamiyle açık bulunmaktadır. Düşüncelerin değişik ve özel yollardan ifadelenişini düzenleyen «uzantı - hürriyetler» e gelince... Siyasî düşüncelerin Anayasanın 20 inci maddesi yoluyla açıklanması nasıl herhangi bir ideolojik muhteva kayıtlamasına bağlanamazsa, bu uzantı - hürriyetler yoluyla yapılacak ifade hareketleri de —Anayasanın yalnız 57 nci maddesi hariç— muhtevaca herhangi bir sınır- lanmaya tâbi tutulamayacaktır.

İkinci olarak, «düşünce hürriyetinin düzenlenmesi» ele alınıyor. Düşüncenin sınırsızlığı, düşüncenin kendisi, muhtevası, bakımındandır ; yoksa düşünce hürriyeti de hukukun düzenleme alanının tamamıyla dışında değildir. Düşünce hürriyetinin düzenlenebileceğini kabul eden yazar, bu düzenlemenin niteliklerini tesbit ediyor : Düzenleme, şekle ve usule ait bir kayıtlamadır ; düzenleme tedbirleri sübjektif ve geçici niteliktedir ; muhtevaya ilişkin ön - kayıtlama usulleri uygulanamaz. Yazar, daha sonra, düzenlemenin ölçüsünü ve düzenlemede yasamanın alanını tesbit ediyor.

Üçüncü olarak da, siyasî düşünce hürriyetiyle ilgili ceza mevzuatımızın değerlendirmesi yapılıyor. Yazarın bu konudaki müşahedesi şu : Türk ceza mevzuatının, ideolojik düşünce hürriyetiyle ilgili bir takım hükümleri, «sınırsız muhtevalı düşünce hürriyeti» prensibine taban tabana zıt düşmektedir.

Bütün bu incelemelerden varılan nihai sonuç şu : 1961 Anayasasının, siyasî düşünce hürriyetinin muhtevaca sınırlanmasına değil, ancak şeklen düzenlenmesine imkân veren bir anlamı vardır.

Dr. Bülent TANÖR'ün, büyük bir açıklıkla, Anayasanın sistematik yapısından, «bizatihi hükümlerinden» çıkardığı bu yorum, gerçekte Anayasanın ruhuna da uygun düşen tek yorumdur. Çünkü 1961 Anayasası, «kamuoyunun serbestçe oluşumu» nu (m. 26/son) esas alan, düşünce hürriyeti alanında hiç bir resmî «credo» veya «yasak bölge» ilân etmeyen demokratik ve hürriyetçi bir Anayasadır. Dr. Bülent TANÖR'ün vardığı sonuçlar, ayrıca, Türk siyasî sisteminin bağlı olduğu Batı demokrasilerinin özelliklerine de uygun düşmektedir : Bu rejimler, siyasî düşünce hürriyeti alanında tam bir pluralizme yer verirler. Türkiye'de de öyle olmak gerekir. Ne var ki, bu «olması gereken» i — doğrudan doğruya pozitif hukuktan hareketle varılmış — «olan» a dayanarak ileri sürüyoruz. Dr. Bülent TANÖR, işte bu «olan» ı, «gayri kaabili cerh» önümüze koymuştur.

Bu kitap, Türkiye'de, hukukçuları, Anayasa hukuku alanında, pozitif hükümler karşısında — siyasî ve ideolojik ön yargıların kendilerine sık sık unutturduğu — «ciddiyet» e davet ederken, özellikle «gerçekten» demokratik ve devrimci fikirlerin yayılmasında en büyük hizmeti yapmış eserlerden de biri olarak anılacaktır ileride. Bu kitabın böyle «şayanı gıpta» bir geleceği, — hiç de mübalâğa olmayacaktır — bir «tarihî misyon» u var. Kitabı, Türkiye'de «gerçek hürriyet» in hem dostlarına, hem düşmanlarına — ama özellikle düşmanlarına! — hararetle tavsiye ederken, yazarını, böyle bir eser meydana getirmiş olduğundan dolayı candan kutlarım.